

Agder fylkeskommunes
postmottak@agderfk.no

Oslo, 01.05.2024

Vår ref.: 24/43

Deres ref.: 24/O6477

Arkiv- og museumsstrukturen i Agder - høring

Norges museumsforbund takker for muligheten til å gi hørings svar til utredningen om arkiv og museumsstrukturen i Agder. Museene i Norge ivaretar i dag en betydelig andel av bevart bestand av privatarkiv. Mange av Museumsforbundets medlemsmuseer har dermed betydelige mengder privatarkiv og arbeider systematisk med bevaring, formidling og forskning knyttet til disse. Det har derfor vært viktig for Museumsforbundet å arbeide for å synliggjøre museene som arkivinstusjoner og at dette er en naturlig del av mange museers arbeid med samlingsforvaltning som må sikres gode rammer. I våre innspill til og høringer for Museumsmeldingen *Musea i samfunnet – Tillit, ting og tid* og *Fra Kalvskinn til datasjø* har vi etterspurt en tydeliggjøring av museenes oppdrag på privatarkivfeltet. Årsaken til det er at vi mener at det er mange synergier både i arbeidet med arkiv og andre samlinger i museene samt forskning og formidling. Noen arkiv i museene dokumenterer viktig virksomhet i lokalsamfunnet rundt dem mens andre har tilknytning til og utfyller deler av gjenstands- og fotosamlingene. De er viktige for utvikling av forskning og formidling, enten den foregår i utstillinger, artikler, bøker eller formidlings-aktiviteter. I tillegg bidrar dette mangfoldet i samlinger til å danne grunnlag for samarbeid med UH-sektoren, skoler og ulike frivillige lag og foreninger.

I Museumsmeldingen understrekes det at noen av de større regionale museene har potensial til å fungere som regionale historiesentre med arkiv som en likeverdig del av virksomheten. Museumsmeldingen tydeliggjør at museene er kunnskapsinstusjoner som har forskning som en sentral arbeidsoppgave i tillegg til å være kunnskapsbank for brukere i samfunnet rundt dem. I den internasjonale museumsorganisasjonen ICOMs museumsdefinisjon inngår forskning som en av de oppgavefeltene som må dekkes for at man kan sies å være et museum. Da Museumsmeldingen kom i 2021 var det alt etablert to gode eksempler på regionale historiesentre i Norge: Vestfoldarkivet i Vestfoldmuseene og Aust-Agder museum og arkiv. Begge har over tid hatt oppgaver innen offentlig og privat sektor. Fra 1.1.2024 etablerte Vestfoldarkivet også

Næringsarkivet som skal sikre innsamling av næringsarkiver i nasjonal sammenheng. Mange museer forvalter arkiv som i tillegg til å ha lokal verdi har nasjonal og transnasjonal betydning.

Museumsforbundet savner en tydeligere omtale og diskusjon av museene som regionale historiesentre i utredningen. At dette først nevnes kort sent i utredningen er etter vårt syn en svakhet. Ikke minst fordi Arkivverket i dag har tydelig avklart sitt ansvar for privatarkivfeltet. For å sikre en mer dekkende samfunnsdokumentasjon vil man måtte supplere med bevaring av privatarkiv lokalt og regionalt. Erfaringsmessig ser i mindre grad de kommunale og fylkeskommunale arkiv privatarkiv som sitt ansvarsområde fordi de i hovedsak har fokuset rettet mot arkivdanning og de lovpålagte oppgavene. Museene er derfor en viktig ressurs i bevaring av privatarkiv, ikke minst fordi de har god kunnskap om lokalsamfunnene og jevnt over nyter bred tillit i befolkningen. Dette er en synergi også Arkivverket anerkjenner og bidrar til å utforske, blant annet ved å delta i arbeidet med etableringen av det regionale historiesenteret på Domkirkeodden. Dette blir en felles inngang til kulturarven i Innlandet med Statsarkivet som en integrert del. Regjeringen har bevilget 235 millioner kroner til dette første prosjektet med nyetablering av regionalt historiesenter, noe som underbygger at dette anses som viktig.

I Agder har man allerede et godt utgangspunkt for å utvikle denne funksjonen videre med AAmas arbeid med museum og arkiv samt den øvrige museums- og arkivstrukturen. Norges museumsforbund mener dette best kan gjøres ved å velge modell A 1 og ved å utvikle samarbeidet mellom institusjonene videre.

I utredningen listes det opp mange fordeler og ulemper ved alle de foreslåtte modellene. Det er ikke umiddelbart tydelig ut fra disse hvorfor Fylkeskommunen foreslår å velge modell A 2. Dersom det er noen av kommunenes bekymring for at de lovpålagte oppgavene ikke blir ivarettatt godt nok som har bidratt til å få vektskålen tippet over, mener Museumsforbundet man må kunne løse dette ved å definere utfordringene bedre og se hva som må til for å gi det tilbudet noen savner. Museumsforbundet har imidlertid merket seg at det er svært ulikt hva de enkelte kommunene bidrar med til å sikre arkiv-, museums- og kulturarven i Agder gode kår. Kanskje er det et ubenyttet potensial for å styrke bidragene for å gi et grunnlag for å kunne tilby bedre tilbud på både de lovpålagte oppgavene og arbeidet med kulturarv og kulturmiljøer i sin helhet?

Utredningen har heller ikke sett på den helhetlige museums- og arkivstrukturen i Agder. Det er en svakhet, selv om man har definert dette ut i mandatet. Hverken Statsarkivet, Stiftelsen Arkivet, Lindesnes Fyrmuseum, Næs Jernverksmuseum, Kunstsilo eller Agder naturmuseum og botaniske hage er involvert i utredningen eller i diskusjonene om en fremtidig museumsstruktur i Agder. Det

mener Museumsforbundet er en svakhet, ikke minst fordi det allerede er etablerte samarbeid og synergier knyttet til kompetanse og arbeidsfelt mellom de behandlede museene og den øvrige strukturen. Eksempler på dette er blant annet; teknisk-industrielle kulturminner som berører både VAM og Næs Jernverksmuseum samt Bredalsholmen dokk og fartøyvernsenter, samarbeid om fellesmagasin mellom VAM og Lindesnes fyrmuseum som også samarbeider om museumshavn sammen med Fullriggeren Sørlandet, Forskernettverk Agder der også UiA deltar. Dette er et grunnlag for å organisere mer formelt samarbeid fremover på flere områder..

Det går frem av utredningen at den rådende museumsplanen i Agder er fra 2012, med andre ord fra før fylkessammenslåingen. Det har både kommet nye relevante politikkdokumenter som berører museene i denne perioden og skjedd en del med eierstruktur og institusjonene de siste 14 årene som også gjelder institusjoner som ikke er en del av utredningen. Åpningen av Kunstsilo i mai 2024 vil trolig påvirke utviklingen av museums- og besøkslandskapet i Agder de kommende årene. Museumsforbundet mener at man har startet litt i feil ende i dette arbeidet, og at det hadde vært en fordel å starte med å lage nye museums- og kulturmiljøplaner slik mange av landets fylker nå har eller er i ferd med. Det kunne gitt et bedre grunnlag for en mer helhetlig tenkning om utvikling av strukturen.

Museumsforbundet mener man på det nåværende tidspunktet har mer å hente ved å styrke samarbeidsstrukturen mellom de tre institusjonene man har utredet og det øvrige arkiv- og museumslandskapet i Agder, slik de tre institusjonene selv også ønsker. Vi mener det vil ha potensial for å utvikle bedre faglige synergier fremover med godt organiserte samarbeid, for eksempel mellom AAmA og Arkivsenter sør og Statsarkivet. En splitting av arkiv og museum etter Fylkeskommunens anbefalte A 2 modell vil både svekke synergien mellom arkiv og museum og medføre betydelige omkostninger til reorganisering og utvikling av nye organisasjoner, noe som også er påpekt i utredningen. Erfaringene fra museumsreformen er at det ofte har tatt lang tid for mange konsoliderte museer både å finne formen organisatorisk og få utløst det faglige potensialet fullt ut. Disse erfaringene fra museene lå bak Museumsforbundets innspill til museumsmeldingen om å satse mer på samarbeid enn ytterligere konsolideringer.

I Museumsmeldingen er økt og bredere samarbeid et viktig mål for sektoren fremover. Flere insentiver fra regjeringen gjennom Kulturdirektoratet og budsjettprosessene stimulerer også til samarbeid, noe tildelingen til Anno Domkirkeodden er ett eksempel på, programområdene i Kulturdirektoratet som nevnes i utredningen et annet. Mange av museene i Agder har betydelig støtte fra staten i tillegg til fylke og kommunene noe utredningen har dokumentert godt. Det betyr at museene arbeider systematisk for å fylle sin samfunnsrolle i tråd med denne og egne strategier.

Museumsforbundet har samarbeidet med museene i Agder om deltagelse på Arendalsuka det siste ti-året og gjennom dette fulgt museenes positive utvikling. Vi mener det er mye å bygge videre på i et samlet arkiv- og museumslandskap i årene som kommer.

Med vennlig hilsen

Liv Ramskjær
generalsekretær

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og oversendes uten signatur.